GS0 S5 02 (M)
Exam Code : SOM5B

চাৰি বছৰীয়া স্নাতক পাঠ্যক্ৰম

(চি.বি.চি.এচ; এন ই পি ২০২০ অনুসৰি)

ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্ব

চতুৰ্থ ষান্মাসিক

সমাজতত্ত্ব

সূৰ্য কুমাৰ ভূঞা সমাজ বিজ্ঞান অধ্যয়ন সত্ৰ

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

অধ্যাপক জ্যোতি প্রসাদ শইকীয়া, ডিব্রুগড় বিশ্ববিদ্যালয়

ড০ নির্মালী গোস্বামী, তেজপুৰ কেন্দ্রীয় বিশ্ববিদ্যালয়

সমন্বয়ৰক্ষী ঃ গার্গী গায়ন, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	*অৰিহণা যোগাইছে*	*ভাষান্তৰকাৰী*
১	ড০ জগদীশ চন্দ্র মেহতা আৰু ড০ দীপ্তি মনচন্দা	গিতাঞ্জলী মেধি
২,৩,৪	স্তুতি পৰাশৰ	তুলিকা দেৰী
৫	জাহ্নবী দেৰী	গিতাঞ্জলী মেধি
৬,৭	ড০ দীপ্তি মনচন্দা	গিতাঞ্জলী মেধি
৮,৯	ময়ুৰী ভাগৰতী	তুলিকা দেৰী
১০	ড০ হেমা গাডোৰিয়া	গিতাঞ্জলী মেধি
১১,১৩	পঙ্কজ বৰা	তুলিকা দেৰী
১২	মূর্চনা কৌশিক	গিতাঞ্জলী মেধি

সম্পাদনা ঃ

বিষয়বস্তু ঃ অধ্যাপক জ্যোতি প্রসাদ শইকীয়া

ভাষা সম্পাদনা ঃ ড° নিভা ৰাণী ফুকন

গাঁথনি সম্পাদনা ঃ গার্গী গায়ন

প্রথম প্রকাশ ঃ মার্চ, ২০২৫

ISBN No. : "978-93-89123-14-2"

This Self Learning Material (SLM) of the Krishna Kanta Handiqui State Open University is made available under a Creative Commons Attribution-Non Commercial-Share Alike 4.0 License (international): http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্রকাশিত।

মুখ্য কার্যালয় ঃ পাটগাওঁ, ৰাণী গেট, গুৰাহাটী- ৭৮১০১৭

উপমুখ্য কার্যালয় ঃ ৰেচম নগৰ,খানাপাৰা, **গুৰাহাটী - ৭৮১০২২ ; Web : www.kkhsou.in**

এই শিক্ষণ সামগ্রী প্রস্তুতিৰ বাবে আর্থিক অনুদান আগবঢ়োৱা
দূৰ শিক্ষা সংস্থা, বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ ওচৰত বিশ্ববিদ্যালয় কৃতজ্ঞ।

বিষয়সূচী

পৃষ্ঠা নং

অধ্যায় ১ ঃ **ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বৰ পৰিচয়** ৭- ১৬
ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বৰ অর্থ, ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বৰ উত্থান, ইয়াৰ অধ্যয়ন পৰিসৰ

অধ্যায় ২ ঃ **ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বৰ অৱধাৰণা** ১৭ - ৩১
ৰাষ্ট্ৰ, নাগৰিক সমাজ, আমোলাতন্ত্ৰ, ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা, ৰাজনৈতিক দল আৰু প্ৰভাৱ গোষ্ঠী

অধ্যায় ৩ ঃ **ক্ষমতা** ৩২ - ৪২
ক্ষমতাৰ সংজ্ঞা আৰু ক্ষমতাৰ সূত্ৰ

অধ্যায় ৪ ঃ **ৰাজনৈতিক সামাজিকীকৰণ** ৪৩ - ৫৫
ৰাজনৈতিক সামাজিকীকৰণৰ অর্থ আৰু প্ৰক্ৰিয়া

অধ্যায় ৫ ঃ **ৰাষ্ট্ৰ'ৰ উৎপত্তিৰ সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব** ৫৬ - ৬৫
থমাচ হ'বচ, জন ল'ক আৰু জ্যাঁ জ্যাক ৰুছোৰ তত্ত্ব

অধ্যায় ৬ ঃ **ৰাষ্ট্ৰ** ৬৬ - ৮১
ৰাষ্ট্ৰৰ অর্থ, বৈশিষ্ট্য আৰু সমাজৰ অন্য দিশবোৰৰ

অধ্যায় ৭ ঃ **প্ৰভাৱ গোষ্ঠী** ৮২ - ৯৮
প্ৰভাৱ গোষ্ঠীৰ অর্থ আৰু প্ৰকাৰ

অধ্যায় ৮ ঃ **ৰাজনৈতিক আদর্শ - I** ৯৯ -১১১
গণতন্ত্ৰ, পুঁজিবাদ, সমাজবাদ

অধ্যায় ৯ ঃ **ৰাজনৈতিক আদর্শ - II** ১১২ -১২২
সাম্যবাদ আৰু ফেচিবাদৰ

অধ্যায় ১০ঃ **ৰাজনৈতিক দল** ১২৩-১৩৫
ৰাজনৈতিক দলৰ অর্থ, কার্যাৱলী আৰু শ্রেণীবিভাজন

অধ্যায় ১১ঃ **ভাৰতত ৰাজনীতি** ১৩৬-১৪৯
ৰাষ্ট্রীয়তাবাদৰ সমাজিক পটভূমি

অধ্যায় ১২ঃ **ভাৰতত তৃণমূল গণতন্ত্র** ১৫০-১৫৯
পঞ্চায়তীৰাজ ব্যৱস্থা, বিকেন্দ্রিকৰণ

অধ্যায় ১৩ঃ **ভাৰতত সাম্প্রদায়িকতাবাদ আৰু আঞ্চলিকতাবাদ** ১৬০-১৭৩
সাম্প্রদায়িকতাবাদ আৰু আঞ্চলিকতাবাদ অর্থ, কাৰণ

প্রসঙ্গ পুথি ১৭৪

পাঠ্যবিষয়ৰ পৰিচয় ঃ

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সংশোধিত ষান্মাসিক ব্যৱস্থাৰ অধীনত সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ স্নাতক মহলাৰ চতুর্থ ষাণ্মাসিকৰ শিক্ষার্থীৰ বাবে এই পাঠ্যবিষয়টো প্রস্তুত কৰা হৈছে। পাঠ্যবিষয়টোৰ শীর্ষক হ'ল '**ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্ব**'। ই সমাজতত্ত্ব বিষয়টোৰ এটা শাখা। প্রতিখন সমাজেই ইয়াৰ সদস্যসকলে মানি চলা প্রমূল্য, স্বীকৃত প্রথা আৰু অন্য সামাজিক অনুশীলনৰ দিশেৰে পৃথক। ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বই এই উপাদানবোৰে কেনেকৈ এখন দেশৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা আৰু শাসন প্রণালী গঢ়ি তোলে সেয়া বুজাৰ প্রয়াস কৰে। এই পাঠ্যবিষয়ৰ জৰিয়তে শিক্ষার্থীসকলে ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বৰ অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তু হৈ পৰা কিছুমান ধাৰণা আৰু সমস্যাৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব।

প্রথম অধ্যায়ৰ শিৰোনাম হ'ল, 'ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বৰ পৰিচয়'। ইয়াত ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বৰ অর্থ, ধ্যয়নৰ এটা বিষয়ৰূপে ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বৰ উত্থান, ইয়াৰ অধ্যয়ন পৰিসৰ আদিৰ বিষয়ে বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে।

দ্বিতীয় অধ্যায়টিৰ নাম হ'ল 'ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বৰ মৌলিক ধাৰণা'। ইয়াত ৰাজনৈতিক সমাজতত্ত্বৰ সৈতে জড়িত কেইটামান মৌলিক ধাৰণা বিষয়ে বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে।

'ক্ষমতা' শীর্ষক তৃতীয় অধ্যায়ত ক্ষমতাৰৈ সৈতে জড়িত বিভিন্ন তত্ত্বৰ বিশদ আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে।

'ৰাজনৈতিক সামাজিকীকৰণ' নামৰ চতুর্থ অধ্যায়টিত আলোচনা কৰা মূল বিষয় হ'ল একন সমাজৰ ৰাজনৈতিক সংস্কৃতি আৰু প্রক্রিয়াবোৰত নতুন প্রজন্মৰ সদস্যসকলৰ সামাজিকীকৰণ ঘটোৱা প্রক্রিয়াটো।

পঞ্চম অধ্যায়টিৰ নাম হ'ল 'ৰাষ্ট্র'ৰ সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব'। ইয়াত ৰাষ্ট্রৰ উৎপত্তিৰ সৈতে জড়িত সামাজিক চুক্তি তত্ত্বটো বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে।

ষষ্ঠ অধ্যায়টিৰ শিৰোনাম হ'ল 'ৰাষ্ট্র'। ইয়াত ৰাষ্ট্র অর্থ, বৈশিষ্ট্য আৰু সমাজৰ অন্য দিশবোৰৰ সৈতে থকা ৰাষ্ট্রৰ প্রভেদবোৰ আলোচনা কৰা হৈছে।

প্রভাৱ গোষ্ঠী আৰু স্বার্থজড়িত দল' শীর্ষক সপ্তম অধ্যায়টিত প্রভাৱ গোষ্ঠী তথা স্বার্থজড়িত দলৰ ধাৰণা দুটাৰ লগতে সমাজত দুয়োটাৰে প্রভাৱ সম্পর্কে বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে।

পাঠ্যবিষয়ৰ অষ্টম অধ্যায় 'ৰাজনৈতিক আদর্শ - I' ত সমাজত প্রচলিত কেইটামান তাৎপর্যপূর্ণ ৰাজনৈতিক আদর্শৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

নৱম অধ্যায় অধ্যায়টিৰ শিৰোনাম হ'ল 'ৰাজনৈতিক আদর্শবাদ - II'। ইয়াত সাম্যবাদ আৰু ফেচিবাদৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

দশম অধ্যায়টিৰ শিৰোনাম হ'ল ৰাজনৈতিক দল। ইয়াত ৰাজনৈতিক দলৰ অর্থ, কার্যাৱলী আৰু শ্রেণীবিভাজনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

ভাৰতত ৰাজনীতি শীর্ষক একাদশ অধ্যায়টিত আলোচনা কৰা প্রধান বিষয়টো হ'ল ৰাষ্ট্রীয়তাবাদৰ সামাজিক পটভূমি।

দ্বাদশ অধ্যায়টিৰ নাম দিয়া হৈছে 'ভাৰতত তৃণমূল গণতন্ত্র'। ইয়াত বিশেষকৈ পঞ্চায়তী ৰাজ্য ব্যৱস্থাটোৰ কথা আলোচনা কৰা হৈছে।

ত্রয়োদশ অধ্যায়ৰ শীর্ষক হ'ল 'ভাৰতত সাম্প্রদায়িকতাবাদ আৰু আঞ্চলিকতাবাদ'। ইয়াত সাম্প্রদায়িকতাবাদ আৰু আঞ্চলিকতাবাদৰ অর্থ, কাৰণ তথা পৰিণাম আলোচনা কৰা হৈছে।

এই পাঠ্যবিষয়ৰ অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ সোঁ তথা বাওঁফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব। এইবোৰত মূল পাঠত থকা নতুন শব্দ আৰু পৰিভাষাসমূহৰ অর্থ সন্নিৱিষ্ট হৈছে। সেইদৰে — 'জানি থোৱা ভাল' বাকচবোৰত মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যৰ সম্ভেদ আছে। প্রতিটো অধ্যায়ত থকা 'চিন্তা-চর্চা কৰক'সমূহে অধ্যয়ন অধিক সক্রিয় আৰু ফলপ্রসূ হোৱাত সহায় কৰিব। আকৌ, 'অগ্রগতি নিৰীক্ষণ'যোগে আগবঢ়োৱা প্রশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্রগতি সম্পর্কে স্ব-পৰীক্ষণৰ সুবিধা দিব। অধ্যয়নৰ লগে লগে উক্ত প্রশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহ লিখি শেষত দিয়া 'অগ্রগতিৰ খতিয়ান'ৰ সৈতে ৰিজাই চোৱাটো অধিক লাভদায়ক হ'ব। অধ্যায়টিত আলোচিত বিভিন্ন বিষয়সমূহৰ বিস্তৃত অধ্যয়নৰ বাবে 'অধিক জানিবলৈ' শিতানত উল্লেখ থকা গ্রন্থসমূহ সাৰথিস্বৰূপ। অধ্যায়বোৰৰ শেষত 'আৰ্হি প্রশ্ন' হিচাপে কেইটিমান প্রশ্নৰ আৰ্হিও তুলি দিয়া হৈছে। শেষৰ অধ্যায়টিৰ পাছত কেইখনমান 'প্রসঙ্গ পুথি'ৰ নাম উল্লেখ কৰা হৈছে। সেই কেইখন পুথিৰ সহায়েৰেই মূলতঃ এই খণ্ডত উল্লেখ থকা অধ্যায়সমূহ প্রস্তুত কৰা হৈছে। আপোনালোকে বিশদভাৱে কোনো বিষয় জানিবলৈ হ'লে সেইকেইখন পুথি অধ্যয়ন কৰিব পাৰিব।